

ถนนในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผศ. ประหยัด เกษม

เมืองนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนล้นทวาย ตามแนวยาวจากเหนือไปได้ พื้นที่ด้านตะวันตก และตะวันออกของล้นทวายจะค่อมๆ ลาดต่ำ ด้านตะวันออกจะลาดต่ำไปจนสุดทะเล ส่วนด้าน ตะวันตกจะเป็นที่ลุ่มเป็นที่รองรับน้ำที่ไหลมา จากเทือกเขาหลวง ผ่านลงมาตามลำน้ำหลาย สายที่เกิดจากเทือกเขาหลวง ชาวเหนือชื่อปู่ ตันน้ำจะให้เป็นเส้นทางสัญจรนำผลผลิตไปค้าขายกับชาวเมืองที่ล้นทวาย และชาวานลกซึ่งอยู่ ณ พื้นที่ลุ่มต่ำชายทะเล การสัญจรทางน้ำจึงเป็นเส้นทางสัญจรที่จำเป็นในชีวิตมานาน

การสัญจรทางน้ำแม้จะสะดวก แต่จำกัด อยู่ในเขตพื้นที่ทางน้ำไหลผ่านเท่านั้น ไม่สามารถจะกระจายไปสู่พื้นที่ห่างไกลทางน้ำได้ จึงเริ่มมี การหาเส้นทางสัญจรทางบก และพัฒนาเรื่อยมา จากทางคนเดินเป็นทางเกวียน เป็นทางรถยนต์ ไปเรื่อยๆ การสัญจรไปมาทางบกมีจุดเด่นอยู่ที่ สะดวกขยายเส้นทางสัญจรได้หลายทิศทาง ตามใจปรารถนา ทำให้การขยายพัฒนาเมืองเข้าสู่ชุมชนกว้างขวางยิ่งขึ้น ประกอบกับสายน้ำเริ่มลดปริมาณมีตื้นเป็นระยะทำให้ประชาชนหันมาสนใจการสัญจรทางบกเพิ่มมากขึ้น ถนนเริ่มมีบทบาทแทนการสัญจรทางน้ำ

เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางการ สัญจร ทั้งเพื่อการเดินทางท่องเที่ยว ติดต่อราชการ หรือเพื่อการค้าขาย ประชาชนจากทุกท้องถิ่นโดยรอบต่างหลั่งไหลเข้ามาสู่ตัวเมือง ในขณะที่เส้นทางสัญจรมีเฉพาะทางน้ำซึ่งมีน้อย หากขณะนั้นเอง มีจำกัด ทั้งใช้เวลายในการเดินทางนาน การคิดจัดสร้างถนนเป็นหนทางสัญจรทางบก เริ่มมีขึ้น เพื่อรองรับปริมาณการสัญจรของ

ประชาชนที่เพิ่มขึ้นและเพื่อรับเสด็จเจ้านาย ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘) ถนนในเมืองนครศรีธรรมราชยังมีถนนสายสั้นๆ คือ จากตัวเมืองไม่ทางทิศเหนือถึงท่าแพทางทิศใต้ถึงหัวมีนา ตำบลท่าเรือทางทิศตะวันตกไปถึงยวนแหลและ บ้านตาล และอีกสายหนึ่งแยกไป ทางหนองเป็ด ร่อนพิบูลย์ และด้วยเหตุแห่งการขยายชุมชนออกไปมีการทำถนนขยายไปสู่ชุมชนนั้นๆ ปัจจุบันมีถนนหลายสาย ภายหลังถนนเหล่านั้นมีการตั้งชื่อเพื่อสะดวกแก่การเรียกและเพื่อเป็นอนุสรณ์ ในลักษณะต่างๆ เช่น

๑. ถนนอนุสรณ์เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน คือ
 - ถนนราชดำเนิน
๒. ถนนอนุสรณ์แก่บุคคลสำคัญ เช่น
 - ถนนราชนิคม
 - ถนนรามราชท้ายน้ำ
 - ถนนตากสิน
 - ถนนยมราช
 - ถนนศรีปราชญ์
 - ถนนศรีธรรมโศก
 - ถนนนางงาม
 - ถนนเจ้าเจริญวิถี
 - ถนนเสนาณรงค์
 - ถนนพนมวัง
๓. ถนนอนุสรณ์สถานที่เคยเป็นประตูเมือง เช่น
 - ถนนพานิชย์
 - ถนนประตูโพธิ์

- ถนนประตู่ยักษ์
- ถนนตึกดิน
- ถนนท่าอิฐ
- ถนนประตูทอด
- ถนนประตูทับเหนือ
- ถนนประตูทับใต้

๔. ถนนอนุสรณ์วิถีชีวิตวัฒนธรรม เช่น

- ถนนศรีธรรมราช
- ถนนท่าช้าง
- ถนนพระเมียด
- ถนนกาชาด
- ถนนท่าโพธิ์ ฯลฯ

๕. ถนนอนุสรณ์ในสถานที่วัดร้าง เช่น

- ถนนวัดคิต
- ถนนชมพูนุท
- ถนนโรงช้าง
- ถนนเทวราช
- ถนนมะกามชุม
- ถนนประตูขาว
- ถนนแม่จตุศ
- ถนนแสงชัย
- ฯลฯ

ถนนเหล่านี้ มีเส้นทางเชื่อมโยงกันเพื่อสัญจรของชาวเมือง และประชาชนทั่วไปพอที่จะนำมาบันทึกไว้ได้ มีดังต่อไปนี้

๑. ถนนอนุสรณ์เส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน

ถนนราชดำเนิน เป็นเส้นทางจากราชสายหลักของเมืองนครศรีธรรมราช ทอดยาวตามแนว สันทรายเริ่มจากท่าแพผ่านค่ายวิชราวุธ (ภายใน ค่ายวิชราวุธ เปลี่ยนเป็นถนนเสนาณรงค์-ปัจจุบัน) ผ่านสนามกีฬากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช เข้าเขตย่านการค้า ท่าวังตลาดแขก ผ่านคลอง หน้าเมือง ซึ่งเป็นคูเมืองด้านทิศเหนือ ข้ามสะพานนครน้อย เข้าสู่เขตเมืองเก่า

นครศรีธรรมราชทาง ประตูชัยศักดิ์ ผ่านใจกลางเมืองเก่า และสถานที่สำคัญของบ้านเมือง เช่น หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นต้น ผ่านสี่แยกประตูไชยสิทธิ์ ซึ่งเคยเป็นประตูเมืองเก่าด้านทิศใต้ ผ่านคลองป่าเหล็ก ซึ่งเป็นคูเมือง ด้านทิศใต้ ผ่านคลองสวนหลวงเข้าเขตเมือง พระเวียง เมืองเก่า ก่อนเมืองพระเวียง ผ่านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านศรีธรรมราช กำคลอง คูพาย ซึ่งเป็นคูเมืองด้านทิศใต้ของเมืองพระเวียง ผ่านโรงพยาบาลมหาพรตนครศรีธรรมราช ไปสุดถนนที่สี่แยกศาลาเมธีขัย เนื่องจากเป็นถนนสายที่ ตัดผ่านกลางใจเมือง ประชาชนจึงเรียกถนนสายนี้ว่า "ถนนกลาง"

ถนนราชดำเนิน

ตามบันทึกการรื้อถอนกำแพงเมือง บอกว่า พ.ศ.๒๔๓๔ พระยาสุพรรณโยนิศ (บัน สุภูมิ) ข้าหลวงมณฑลเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑล นครศรีธรรมราช สั่งให้รื้อถอนกำแพงเมืองด้าน ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศใต้ ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก นำอิฐมาถมทำเป็นถนนตามแนวเดิมที่เทียบริมกำแพงเมืองด้านใน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสนครศรีธรรมราช ๒ ครั้ง คือ พ.ศ. ๒๔๔๑ (ร.ศ. ๑๑๗) และ พ.ศ. ๒๔๔๘ (ร.ศ. ๑๒๔) ได้เสด็จพระราชดำเนินเข้ามาทางท่าแพเมืองจากคลองกว้างเดินทางสะดวก กว่าเข้ามาทาง

ปากพ...
สมเด็จพระเจ้า...
ร.ศ. ๑๑๗...
ได้ขึ้นเส...
น้ำแห้ง...
ซึ่งได้กล...
ประตูค...
บ้าน ซึ่ง...
ได้ทำพิ...
ข้ามสะ...
น้อยเตี...
ต้นไม้...

ดำเนิน...
รัชกาลที่...
ราชดำเนิน

ถนนราช...
พัฒนา...
จังหวัด...
ผู้ปกครอง...
"พระเจ้า...
นครศรี...

ปากพญา ตั้งความจากพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าครั้งเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ.๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ว่า "...วันที่ ๓ กรกฎาคม ได้ขึ้นเมืองนคร ทางปากกระพูน สายไปจน ๒ โมงเศษ น้ำแห้ง ต้องเป็นโคลน ขึ้นที่ท่าแพมาตามถนนราชดำเนิน ซึ่งได้ถมอิฐไปเกือบจะถึงท่าแพแล้ว เป็นถนนดี แต่ต้นประดู่ตอนนอกปลูกไม้ขึ้นแห้งนักยังไม่ร่ม ศาลากลางชาน ซึ่งพระราชินีทำไว้เมื่อศก ๑๑๗ หมดจดสมบูรณ์ดี ได้ทำพิธีเปิดประตูบ้านอก ตลาดท่าวังตามแบบ ตั้งแต่ข้ามสะพานมาแล้ว มีโรงเรียนเกิดขึ้นใหม่มาก แต่ตึกน้อยเต็มที เหตุเพราะตัดด้วยทัพพสัมมาระ แต่ถนนดี ต้นไม้ ร่มตลอด...."

ด้วยเหตุที่ถนนสายนี้เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ.๒๔๔๑) ชื่อ ถนนราชดำเนิน คงเป็นไปด้วย เหตุผลนี้

๒. ถนนอนุสรณ์แก่บุคคลสำคัญ

ถนนราชนิคม เป็นถนนสายสั้น เชื่อม ระหว่างถนนราชดำเนินบริเวณฉาบสลาตันวัดชะเมากับถนนพัฒนาการอ้อมค่าย ในท้องที่ ตำบลท่าวัง อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งตามนามอิสริยยศของเจ้าผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ท่านหนึ่ง คือ **"พระเจ้า ชัตติยราช นิคม สมมติไพศวรรย์ พระเจ้า นครศรีธรรมราช"**

ถนนราชนิคม

"พระเจ้าชัตติยราชนิคม สมมติไพศวรรย์ พระเจ้านครศรีธรรมราช" เดิมชื่อ **"หนู"** พื้นเพเป็นชาวภาคกลาง เกิดปีใดที่ใดไม่ปรากฏแน่ชัด เมื่อหนุ่มรับราชการฝ่ายในมีบรรดาศักดิ์ เป็น **"หลวงสิทธิ์นายเวร"** มหาตเล็กในสมเด็จพระเจ้าฟ้าอุทุมพรในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อมาย้ายมาดำรงตำแหน่งปลัดเมืองนครศรีธรรมราช เป็นที่รู้จักกันในชื่อ **"พระปลัดหนู"**

ในช่วงก่อนที่จะเสียกรุงครั้งที่สอง พระยาราชสุภาวดีเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ถูกกล่าวโทษจึงถูกเรียกตัวเข้าไปสอบสวนในกรุงศรีอยุธยา พระปลัดหนูจึงรักษาการเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ในพ.ศ. ๒๓๑๐ พระยาราชสุภาวดีเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช คนเดิมหายสาบสูญไป กรมการเมืองนครศรีธรรมราช จึงยกปลัดหนูขึ้นเป็น **"เจ้าทุมทุม"** ตั้งตนเป็นอิสระ มีอาณาเขตปกครองตั้งแต่เมืองทุมพรตลอดไปถึงหัวเมืองมลายู เรียกว่า **"ทุมทุมเจ้านคร"**

ต่อมาในพ.ศ. ๒๓๑๒ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งสามารถกู้อิสรภาพ กรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ และจัดตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เสร็จเรียบร้อย จึงยกทัพเรือลงมาปราบทุมทุมเจ้านครที่มีพระปลัดหนูเป็นเจ้าทุมทุม พระปลัดหนู เห็นเกินกำลังจะต่อสู้อย่างเมืองสงขลา เจ้าเมืองสงขลาทราบข่าวกองทัพเรือธนบุรีเข้าตี เมืองนครแล้ว เห็นว่าเป็นภัยแก่ตน จึงไม่ยอมให้ พระปลัดหนูพ่ายแพ้ พระปลัดหนูจึงหนีไปยังเมืองปัตตานี เจ้าเมืองปัตตานีเห็นจะเป็นภัยเช่นเดียวกับเจ้าเมืองสงขลา จึงจับตัวพระปลัดหนูไปถวาย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จึงโปรดเกล้าให้คุมตัวไปในกรุงธนบุรี แล้วเสด็จกลับมาจัดระเบียบเมืองนครศรีธรรมราช โดยทรงแต่งตั้งพระเจ้าหลานเธอเจ้านราสุริยวงศ์เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชแทนพระปลัดหนู

ถนนรามราชท้ายน้ำ หรือถนนวัดมูมเป็ม เป็น

ถนนสายสั้น เชื่อมระหว่างถนนศรีธรรมโศภกับถนนพัฒนาการคูขวาง โดยตัดขนานไปกับคลองปากนคร (คลองหน้าเมือง) ทางด้านทิศเหนือของวัดมุ่มม่อม ในท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งชื่อ ตามเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชผู้หนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ป้อมกันเมืองให้รอดพ้นจากสลัด "ตู่หยงทานา" ในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง คือ "พระรามราชท้ายน้ำ"

ถนนรามราชท้ายน้ำ

"พระรามราชท้ายน้ำ" หันเพเป็นชาวกรุงเก่าได้รับแต่งตั้งมาเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๙ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาวิกรมของเจ้าเมืองผู้นี้ คือ ป้อมกันเมืองนครศรีธรรมราช ให้รอดพ้นจากการปล้นของสลัด "ตู่หยงทานา" ซึ่งมี "สลักประหม่าหนา" เป็นหัวหน้าสลัดกลุ่มนี้ มีถิ่นฐานพำนักอยู่ที่ช่องแคบมะละกา ปล้นเรือที่ช่องแคบดังกล่าวจนร่ำรวย แล้วรวบรวมกำลัง เข้าปล้นหัวเมืองชายทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามันอยู่บ่อย ๆ แต่ในการเข้าปล้นเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๔ พระรามราชท้ายน้ำ เจ้าเมือง และขุนเขยวราชปลัดเมืองสามารถสู้รบ โดยใช้ยุทธวิธีขุดสนามเพลาะ หรือคันดินไว้นอกเมือง คือ ทางทิศเหนือจนสลัดไม่สามารถเข้าปล้นได้

ล่วงถึง พ.ศ. ๒๑๘๑ สลัดตู่หยงทานาก็ยกพวกมาปล้นเมืองอีกครั้ง ครั้งนี้ยกเข้ามาสองทาง คือ ทางคลองท่าซักกับทางคลองปากนคร ซึ่งคลองทั้งสองสาย

อยู่ห่างกันราว ๓ กิโลเมตร เมื่อเข้ามาแล้วก็ได้รวมพลกันที่บริเวณ "ทุ่งพยอม" (หรือ "นาพยอม") พระรามราชท้ายน้ำทราบเหตุ จึงระดมทหารและชาวเมืองได้ ๓,๐๐๐ คน ส่งออกไปทางกำแพงทางด้านตะวันออก คือ ทางประตูหลักและประตูลอดรูกลงสู่สลัดตู่หยงทานา ให้รันไปทางด้านทิศเหนือติดกับคลองท่าซัก (บริเวณวัดท่าโพธิ์ปัจจุบัน)

แล้วส่งกำลังอีกส่วนหนึ่งไปทางทิศเหนือ ทุ่มพลกันที่บริเวณวัดคิด แล้วเลื่อนไปทางทิศตะวันออก ทุ่มสู้บริเวณวัดนางว กำลังของสลัดตู่หยงทานาจึงถูกบีบ โดยกำลังของเมืองนครศรีธรรมราช เกิดการสู้รบเป็นศึกใหญ่ด้วยอาวุธสั้น เช่น ดาบ และมีดสั้น ทั้งสองฝ่ายรบสู้กันเป็นสามวัน พลัดกันรุกพลัดกันรับเป็นเวลา ๗ วัน ตัดต่อกันจนล้มตายกันเกลื่อนกลาด

ถนนท่าโพธิ์

พลบค่ำของวันที่ ๗ ของการรบพระรามราชท้ายน้ำ ซึ่งเวลานั้นอยู่ในวัยชราก็เป็นลมล้มลง เสียชีวิตกำลังของชาวเมืองเริ่มขวัญเสียจึงแจ้งข่าวให้กองกำลังในหัวเมืองยกไปสมทบจนสามารถรูดไล่สลัดตู่หยงทานาถอยร่นไปติดคลองท่าซัก (บริเวณวัดท่าโพธิ์) สลัดเห็นกองกำลังเมืองนคร หนุนมาหนาแน่นขึ้น จึงเผาทำลายวัดท่าโพธิ์ ก่อนที่จะหลบลงเรือออกไปปากน้ำท่าซัก เพื่อป้องกันการไล่ติดตามของกำลังเมืองนคร เป็นอันว่าสลัดกลุ่มนี้ไม่สามารถปล้นเมืองได้

เมื่อสลัดหนีไปแล้ว พระยามแก้วผู้เป็นหลานของพระรามราชท้ายน้ำ และขุนเขยวราชปลัด เมืองจึงได้

นำศพพระรามราช ออก แล้วเก็บรูกในวิหาร ในเวลาต่อมาด้วยวิ

นครศรีธรรมราช นำชื่อพระรามราช เหตุที่เป็นถนนนี้ว่า "ถนน

ถนนรามราชดำเนินอยู่เริ่มตั้งแต่สะพานศรีปราชญ์ สไปจดถนนท่าซักชื่อของกวีเอกมหाराช ที่ถูกประหารชีวิตที่โรงเรียนกัลยา

ถนนรามราชดำเนินอยู่ทางช่วงต่อจากถนนธรรมราชไปหาประตูไชยใต้เมืองนครศรีธรรมราช

นำศพระรามราชทัณฑ์นำมาปลูกที่มุมป้อมด้านทิศตะวันออก แล้วเก็บอัฐิไปบรรจุใน "เจดีย์สวรรค์" ซึ่งประดิษฐานในวิหารธรรมศาลา ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในเวลาต่อมา

ด้วยวีรกรรมดังกล่าว สถาปนาเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชในคราวประชุมใน พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงได้นำชื่อพระรามราชทัณฑ์นำมาตั้งเป็นชื่อถนน และด้วยเหตุที่เป็นถนนหน้าวัดมุมป้อมชาวบ้านจึงนิยมเรียกถนนนี้ว่า "ถนนมุมป้อม"

ถนนศรีปราชญ์ เป็นถนนคู่ขนานกับถนนราชดำเนินอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของถนนราชดำเนิน ตั้งแต่สะพานหลังจวนไปทางทิศเหนือ ผ่านอนุสาวรีย์ศรีปราชญ์ สระล้างดาบที่โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช ไปจดถนนท่าโพธิ์ข้างวัดจันทาราม "ศรีปราชญ์" เป็นชื่อของกวีเอกของกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่ถูกเนรเทศให้มาอยู่ที่นครศรีธรรมราช และถูกประหารชีวิตที่จุดบริเวณที่เชื่อว่าเป็นสระล้างดาบ ในโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช

ถนนศรีธรรมโศก

ถนนศรีธรรมโศก เป็นถนนคู่ขนานกับ ถนนราชดำเนินอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของ ถนนราชดำเนิน ช่วงต่อจากถนนศรีปราชญ์ บริเวณกำแพงเมืองนครศรีธรรมราชไปทางทิศใต้ จนไปจดถนนราชดำเนินที่สี่แยกประตูไชยใต้ "ศรีธรรมโศก" เป็นพระนามของกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราชในอดีต พระนามนั้นนอกจากเป็น

พระนามของกษัตริย์แล้ว ยังใช้เป็นพระนามของ พระประธานวัดต่างๆ ของเมืองนครศรีธรรมราช อีกหลายวัด เช่น วัดท้าวโคตร เป็นต้น และยังเป็นราชทินนามที่พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและ รัตนโกสินทร์ สถาปนาเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชมีเจ้าพระยาศรีธรรมมาโคกราช (น้อย) เป็นต้น

ถนนตากสิน

ถนนตากสิน เป็นถนนแยกจากถนนราชดำเนินไปทางทิศตะวันออกตามแนวคลองท่าวัง ไปออกที่วัดท่าโพธิ์ บริเวณหน้าโรงเรียนเทศบาลวัดท่าโพธิ์ "ตากสิน" เป็นพระนามของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กษัตริย์ผู้ยกพลมาปราบ ชุมพูนเจ้านคร เพื่อรวบรวมอาณาจักรไทยโดยใช้เส้นทางจากปากพญามาตามคลองท่าชักเข้ามาที่ท่าโพธิ์ และเจ้าเมืองกลัวอาญาหนีไปอยู่เมืองปัตตานี ภายหลังพระราชทานอภัยโทษโปรดให้มารับราชการดังเดิม

ถนนยมราช เป็นถนนสายยาวขนานกับ ถนนราชดำเนินทางด้านตะวันตก และขนานกับทางรถไฟสายนครศรีธรรมราช - หู่งสง ในท้องที่ ตำบลคลัง และตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งชื่อตามราชทินนามของ "เจ้าพระยายมราช (ปั้น)" ซึ่งเคยมาดำรงตำแหน่งเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๔๔๙

ถนนยมราช

พระยาขมราชนามเดิมว่า "ปิ่น" เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๐๕ ที่ตำบลน้ำตก อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี บวชเป็นสามเณร เมื่ออายุ ๖ ขวบ แล้วมาอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ สอบเปรียญธรรมได้ ๓ ประโยค แล้วลาสิกขาบท มาเป็นครูโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบได้รับมอบหมายให้สอนพระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนวิจิตรวรสาร" เดินทางไปอังกฤษเพื่อถวายพระอักษรภาษาไทย เป็นเวลา ๖ ปี เมื่อกลับมาเมืองไทย ได้รับหน้าที่เป็นเลขานุการสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ครั้ง พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้รับตำแหน่งเป็น "ข้าหลวงตรวจการพิเศษ" ที่เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองลงยา ครั้ง พ.ศ. ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมหัวเมืองเป็น "มณฑล" เพื่อความกระชับในการบริหารราชการหัวเมืองในภูมิภาค ในการนี้ทรงแต่งตั้ง "พระวิจิตรวรสาร" เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระยาสุหมณัย์วินิต"

ราชทินนาม "สุหมณัย์วินิต" นี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่าเป็นราชทินนามที่ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ให้ตรงกับคุณสมบัตินี้ของพระยาผู้นี้ เพราะทรงสังเกตเห็นว่าเป็นผู้มีสติปัญญาอย่างสุ่ม สามารถทำการต่างๆ ได้ ด้วยการผูกใจคนไม่ชอบให้อ่านจากตัวอักษร เห็นได้ว่าเมื่อพระราชทานนามนี้มา

แล้ว ผู้ที่รู้จักก็เห็นสมกันเป็นส่วนใหญ่ บางคนถึงกับกล่าวว่า เป็นเพราะท่านเคยบวชอยู่มาก จึงได้อพยยาศี นีติดตัวมาจากวัด

พระยาสุหมณัย์วินิตได้ปรับปรุงและขยายขยายตัวเมืองนครศรีธรรมราชให้สะดวก และ กว้างขวางสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของหัวเมือง ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ ๕ อย่างรวดเร็ว ดังเช่นการจัดระเบียบการปกครองท้องที่เสียใหม่ให้เป็น "อำเภอ" ถึง ๙ อำเภอ คือ อำเภอกลางเมือง อำเภอเบ็ญจตม์ อำเภอทุ่งสง อำเภอรัตนพิบูลย์ อำเภอกลาย อำเภอสิชล อำเภอดวาง อำเภอพังไกร และอำเภอสำทูน (ปัจจุบันเป็นอำเภอนาเดิมจังหวัดสุราษฎร์ธานี) เมื่อ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) แต่ละอำเภอมีนายอำเภอ ปลัดอำเภอ สมุหบัญชีอำเภอรวมกัน เรียกว่า "กรมการอำเภอ" เป็นต้น เฉพาะในตัวเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากที่สร้างที่ว่าการเมืองขึ้นใหม่ เพื่อมิให้ปะปนกับजनหรือบ้านพักเจ้าเมืองตั้งแต่ก่อนแล้ว ยังได้ขยายตัวเมืองเดิม โดยการตัดถนนหนทางในตัวเมืองให้เป็นเส้นทางสัญจรหลักของชาวเมืองแทนเส้นทางที่ลัดเลาะไปตามแนวเขตที่ดินของชาวบ้านตั้งแต่ก่อน โดยเฉพาะถนนจากสี่แยกประตูชัยได้ไปจดตลาดท่าแพ ซึ่งต่อมาเรียกว่า "ถนนราชดำเนิน"

เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยนายปิ่นมุกะระกุล เป็นนายกเทศมนตรี (พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๔๒) ซึ่งมีนายหม่อม อุปรมัย เป็นเทศมนตรี ได้พิจารณาเห็นว่าพระยาสุหมณัย์วินิต (ซึ่งต่อมาเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น "เจ้าพระยาขมราช" มีคุณูปการต่อเมืองนี้มาก จึงตั้งชื่อถนน สายนี้ว่า "ถนนยมราช"

(อ่านต่อฉบับหน้า)